

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра суспільних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. ректора ОНМедУ
Р.С.Вастьянов
17 вересня 2020 р.

ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОРАТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ НАУКОВЦЯ»

підготовки: докторів філософії на III освітньо-науковому рівні

галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності: 228 «ПЕДІАТРІЯ»

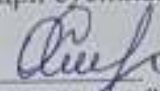
Розробники: д.філол.н., професор Яковлєва О.В.

Одеса
2020

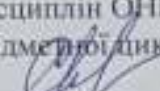
Вступ

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Ораторська майстерність науковця» складена на підставі **освітньо-навчальної програми** третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти з підготовки докторів філософії зі спеціальності 228 «Педіатрія», затвердженою Вченою Радою ОНМедУ від 04.06.2020 року (протокол № 4)

Програму обговорено на засіданні кафедри суспільних наук, протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри, к.філол.н., доцент О.О.Сікорська

Програму ухвалено на засіданні предметної циклової комісії з гуманітарних дисциплін ОНМедУ, протокол № 1 від 10 вересня 2020 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з гуманітарних дисциплін, к.філол.н., доц. Г.Г.Срьомкіна

Програму затверджено на засіданні Центральної координаційно-методичної ради ОНМедУ, протокол № 1 від 16 вересня 2020 р.

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Програму вибіркової навчальної дисципліни «Ораторська майстерність науковця» (універсальні навички дослідника) складено для аспірантів вищих медичних навчальних закладів України, як вибіркoву дисципліну.

«Ораторська майстерність науковця» як навчальна дисципліна:

а) сприяє ознайомленню аспірантів з основами культури мовлення як навчальної дисципліни, що спрямована подати основи знань з підготовки та виголошення переконливої промови і на формування вмінь і навичок публічних виступів.

б) продовжує формувати мовну компетенцію, комунікативні навички майбутніх спеціалістів та сприяє становленню національно свідомої особистості.

в) формує та розвиває у майбутнього фахівця комплексну (мовленнєву, лінгвістичну, соціокультурну) комунікативну компетенцію.

Завдання щодо вивчення дисципліни полягає в удосконаленні й подальшому розвитку знань, навичок і вмінь під час публічних виступів, набутих в обсязі вузівської програми та їх активізації для ведення науково-дослідної діяльності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основи комунікативної компетенції, формування навичок і вмінь з актуальних видів професійної мовленнєвої діяльності, типи прийому та передачі інформації.

Міждисциплінарні зв'язки: інтегрується з дисциплінами українознавчого спрямування та з іншими дисциплінами на рівні використання фахової нормативної лексики.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Ораторська майстерність науковця» є оволодіння вміннями та навичками мовного впливу на слухачів у процесі комунікації, формування та розвиток у майбутнього фахівця комплексної (мовленнєвої, лінгвістичної, соціокультурної) комунікативної компетенції, що становить сукупність знань, умінь, здатностей, ініціатив особистості, необхідних для встановлення міжособистісного контакту в соціально-культурній, професійній (навчальній, науковій, виробничій та ін.) сферах і ситуаціях людської діяльності.

1.2 Основними завданнями вивчення дисципліни «Ораторська майстерність науковця» є:

- показати, що ораторське мистецтво є однією з найдавніших наук у історії людства, діє у світі як практика мислемовленнєвих комунікацій, як технологія та мистецтво красномовства.
- сприяти розумінню того, що культура мовлення потребує постійного вдосконалення людини, її способів спілкування, у разі творчого засвоєння підіймає особистість на більш високий щабель культури. Виховати свідоме ставлення до мовлення, до культури, логіки, техніки мови. Навчити професійно готуватися до публічних промов та інших комунікативних ситуацій.
- вдосконалити практичні навички та вміння аспірантів у риторичних дискурсах монологу, діалогу, дискусії.
- довести, що культура мовлення і ораторське мистецтво спроможні допомагати кожній людині виявити оптимальні шляхи виходу з кризових станів буття.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами Стандарту, дисципліна забезпечує набуття аспірантами компетентностей:

- *інтегральна*: здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог;

- *загальні (ЗК)*: ЗК1, ЗК3, ЗК6

ЗК1. Здатність до вдосконалення та розвитку власного інтелектуального та загальнокультурного рівню.

ЗК3. Навички до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

- *спеціальні (фахові, предметні, СК)*: СК4, СК5, СК6, СК8, СК9

СК4. Здатність обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в галузі медицини та фармації відповідно до цілей та завдань наукового проекту.

СК5. Володіння сучасними методами наукового дослідження.

СК6. Здатність проводити коректний аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження.

СК8. Впровадження нових знань (наукових даних) в освітній процес та практику охорони здоров'я.

СК9. Оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів.

Компетенції для дисципліни:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність знати та розуміти предметну область та професійну діяльність.
- Здатність спілкуватися державною мовою.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, використовувати інформаційні і комунікаційні технології; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- Здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально та свідомо.
- Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми; цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність.
- Професійні знання, вміння та навички фахового спілкування, володіння вербальними та невербальними засобами вираження думки.
- Навички комунікації та клінічного обстеження пацієнта.
- Здатність вести медичну документацію.

Результати навчання (ПРН): ПРН1, ПРН2, ПРН3, ПРН6, ПРН7, ПРН8, ПРН12, ПРН14

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна.

ПРН1. Застосовувати науково-професійні знання; формулювати ідеї, концепції з метою використання в роботі освітнього та наукового спрямування.

ПРН2. Демонструвати знання методології дослідження в цілому і методів певної сфери наукових інтересів, зокрема.

ПРН3. Інтерпретувати та аналізувати інформацію, коректно оцінювати нові й складні явища та проблеми з науковою точністю критично, самостійно і творчо.

ПРН6. Самостійно і критично проводити аналіз і синтез наукових даних.

ПРН7. Розробляти дизайн та план наукового дослідження, використовуючи відповідні методи дослідження в галузі медицини та фармації.

ПРН8. Виконувати та вдосконалювати сучасні методики дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності.

ПРН12. Представляти результати наукових досліджень в усній і письмовій формах у науковому співтоваристві і суспільстві в цілому, відповідно до національних та міжнародних стандартів.

ПРН14. Організовувати навчання учасників освітнього процесу при виконанні наукової та освітньої діяльності та впливати на їх соціальний розвиток.

Результати навчання для дисципліни.

Аспірант (здобувач) має знати:

- зміст понять «культура мовлення», «функціональний стиль», «мовна норма» та ін.;
- про роль мови в розвитку культури й у становленні особистості;
- про форми мовлення (усного й писемного), про його різновиди (діалог, монолог, полілог), про особливості функціональних стилів української мови;
- основні комунікативні якості мовлення (доречність, логічність, точність, чистота, стислість і повнота, багатство, виразність і т.п.);
- основні норми літературної мови;
- особливості функціонування мови в різних стилях: науковому, офіційно-діловому, публіцистичному, розмовному, у художньому тексті;
- особливості наукового й професійно-ділового спілкування в усній і письмовій формі;
- формули офіційних документів, правила оформлення документів, актуальних для професійно-ділової й побутово-ділової сфер спілкування;
- норми мовного етикету в сфері наукового й професійно-ділового спілкування.

Аспірант (здобувач) має вміти:

- дотримувати вимог літературної норми в науковій і професійно-діловій сферах спілкування;
- реалізовувати мовні засоби у відповідності зі стилем, формою, жанром і ситуацією спілкування;
- уміти користуватися довідниками й нормативними словниками сучасної української літературної мови;
- композиційно й логічно правильно, грамотно в орфографічному, пунктуаційному й мовному відношенні оформляти письмові тексти;
- продукувати тексти актуальних мовних жанрів наукової й професійної сфер спілкування;
- вести ділову бесіду, обмінюватися інформацією, давати оцінки; вести дискусію й брати участь у ній; виступати зі звітами, доповідями, критичними зауваженнями і промовами;
- дотримуватися правил мовного етикету;
- володіти професійно значимими жанрами письмового мовлення, необхідними для вільного спілкування в процесі професійної діяльності;
- редагувати своє й чуже мовлення в ситуаціях ділового й наукового спілкування: виправляти помилки, допущені в структурі і мовному оформленні підготовлених висловлень, редагувати типові помилки в мові ділових паперів;
- організовувати мовлення відповідно до правил мовного етикету;

- аналізувати й оцінювати ступінь ефективності спілкування; визначати причини комунікативних удач і невдач.
- розробляти предметну царину ораторської промови через підбір відповідного матеріалу;
- структурувати промову і забезпечувати зв'язок між окремими її частинами;
- застосовувати численні прийоми виразності при підготовці тексту промови;
- запам'ятовувати промову за допомогою спеціальних засобів;
- виголошувати промову з використанням невербальних прийомів впливу на аудиторію;
- грамотно і переконливо будувати власну аргументацію;
- ефективно критикувати точку зору супротивника;
- не допускати помилок у своїх міркуваннях;
- розпізнавати помилки в міркуваннях супротивників по суперечці;
- ефективно застосовувати різноманітні прийоми впливу на співрозмовників.

2. Інформаційний обсяг дисципліни: навчальна дисципліна «Ораторська майстерність науковця» складається з **3** кредитів ЄКТС (**90** годин): з них 20 годин лекцій, 10 годин практичних занять та 60 годин самостійної роботи.

3. Структура навчальної дисципліни

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин, з них					Рік навчан ня	Вид контролю
	Всього	Аудиторних			СРС		
		Лекці й	семінарс ьких занять	практич них занять			
	90	20	-	10	60	1	Поточний
Кредитів ECTS	3	0.3		0.7	2		
Тематичний блок № 1 Предмет і теорія ораторської майстерності		10	-	5	30	1	Опитування, тести, творчі завдання
Тематичний блок № 1 Ефективна мовна комунікація. Тактика переконання		10	-	5	30	1	Опитування, тести, творчі завдання
Тижневе навантаження	2 год. /0,06 кредиту ECTS						

4. Теми лекцій

№	Тема і зміст лекційного заняття	Кількість годин
1	Предмет ораторської майстерності Визначення ораторської майстерності. Модуси публічного виступу. Ораторське мистецтво і "воля до влади". Загальна характеристика розділів ораторської майстерності.	2
2	Інвенція Поняття про стратегію оратора. Типи підготовки до публічного виступу. Джерела знаходження матеріалу. Топіка. Аргументація й критика. Структура та види аргументації. Поняття про критику та її види. Види аргументів. Моделювання аудиторії.	2
3	Диспозиція Вступ до промови. Головна частина. Способи подання матеріалу. Типові помилки в аргументації та критиці. Завершення промови.	2
4	Елокуція Форми мовленнєвого впливу. Риторичні фігури. Тропи.	2
5	Меморія. Акція Способи запам'ятовування промови. Інтонування. Техніка дихання і техніка мовлення. Композиційні частини промови. Образ оратора. Образ аудиторії. Подолання опору аудиторії. Риторичний ідеал. Аналіз публічного виступу.	2
6	Ефективна мовна комунікація. Слухання як передумова грамотного мовлення: рефлексивне і нерефлексивне слухання. Оратор і аудиторія. Класифікація ораторського мовлення. Контакт з аудиторією. Врахування особливостей аудиторії.	2
7	Цільові установки мовного спілкування. Оратор й аудиторія Мовна діяльність, мотивація мовного спілкування. Практичні правила переконання: - золоте правило риторики; - десять залізних правил переконання. Особливості ораторського мовлення. Цільові установки мовного спілкування.	2
8	Тактика переконання. Психологічні принципи впливу на людину під час спілкування Основні види переконання. Вплив на підсвідомість Тактика переконання. Типи співрозмовників. Риторичні методи. Спекулятивні прийоми. Психологічні принципи впливу на людину під час спілкування: - принцип контрасту; - принцип взаємного обміну; - принцип соціального доказу; - принцип прихильності; - принцип схожості.	2
9	Конфлікт у діловому спілкуванні Поняття про конфлікт. Типологія конфліктів. Причини виникнення конфліктів. Структура конфлікту. Динаміка конфлікту. Стратегія поведінки в конфліктній ситуації.	2
10	Невербальні засоби впливу Невербальні засоби оратора. Кінетичні особливості невербального спілкування. Жести і пози. Можливість підробити мову рухів. Міміка. Такесика. Візуальний контакт. Проксемічні особливості невербального спілкування. Зони і території. Особиста територія. Зональні простори та їх практичне використання. Зональні простори у різних націй.	2
	Всього	20

5. Теми практичних занять

№	Тема та зміст заняття	Кількість годин
1	Форма аргументації.	2

	Поняття про форму аргументації. Поняття про дедуктивне міркування. Дедуктивна аргументація. Форми дедуктивних міркувань. Поняття про правдоподібне міркування. Правдоподібна аргументація. Форми індуктивних міркувань. Правила побудови індуктивної аргументації. Форми міркувань за аналогією. Правила побудови аргументації за аналогією. Алгоритм визначення форми аргументації.	
2	Правила та помилки в суперечці. Правило свободи. Правило тягаря доведення. Правило релевантності аргументації. Правило завершення суперечки. Типові помилки.	2
3	Прийоми впливу в суперечках. Поняття про прийом впливу в суперечці. Коректні та некоректні прийоми. Прийоми мовного впливу. Софізми в суперечках. Тактичні прийоми впливу в суперечках. Психологічні прийоми впливу в суперечках. Невербальні прийоми впливу в суперечках. Складники невербальної комунікації. Мова поз і жестів. Мова міміки. Мова простору	2
4	Ефективна мовна комунікація. Тактика переконання. Слухання як передумова грамотного мовлення: рефлексивне і нерефлексивне слухання. Практичні правила переконання. Тактика переконання. Психологічні принципи впливу на людину під час спілкування. Невербальні засоби оратора.	2
5	Інвенція. Диспозиція. Елокуція. Меморія й акція. Поняття про стратегію оратора. Типи підготовки до публічного виступу. Джерела знаходження матеріалу. Топіка. Аргументація й критика. Структура та види аргументації. Поняття про критику та її види. Види аргументів. Моделювання аудиторії.	2
	Всього	10

6. Самостійна робота

Тематичний план самостійної роботи слухача (СРС)

№	Зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Історія ораторської майстерності. Розвиток ораторського мистецтва в античності. Ораторське мистецтво в епоху середньовіччя. Ораторське мистецтво в епоху Відродження та Нового часу. Розвиток ораторського мистецтва в Україні. Риторика у Києво-Могилянській академії. Курс риторики і діалектики Йосипа Кононовича-Горбацького. Риторика Феофана Прокоповича. Розвиток ораторського мистецтва в Україні в XIX - поч. XX ст.	10
2	Види ораторської майстерності. Академічне красномовство. Політичне красномовство. Дипломатичне красномовство. Суспільно-побутове красномовство. Діалогічне красномовство.	6
3	Головні напрями неориторики. Семіотичний характер неориторики. Загальна характеристика лінгвістичної риторики. Загальна характеристика аргументативної риторики.	6
4	Культура наукового спілкування. Правила наголошування. Правила вимови. Поняття про текст. Синтаксична будова. Комунікативні норми усного наукового спілкування.	6
5	Вплив позамовної дійсності на мову. Комунікація. Види комунікації. Невербальні засоби спілкування. Правильність мовлення. Мовні норми. Точність мовлення. Логічність мовлення. Помилки у логіці викладу.	6
6	Багатство (різноманітність) мовлення. Чистота мовлення. Доречність (доцільність) мовлення. Виразність мовлення. Контакт з аудиторією. Технічні показники виразного мовлення.	6

7	Поняття про текст. Синтаксична будова. Комунікативні норми усного наукового спілкування. Культура спілкування.	6
8	Спілкування в колективі. Прийом відвідувачів. Особливості спілкування керівника з підлеглими. Бесіда як форма спілкування між людьми. Ділові засідання (наради). Телефонна розмова. Публічний виступ.	6
9	Культура мовлення і мовленнєвий етикет у суперечках. Суперечка як предмет еристики. Учасники суперечки. Позитивні та негативні точки зору. Типи суперечок. Стадії суперечки.	8
	Всього	60

7. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом.

8. Завдання для самостійної роботи

Оцінювання самостійної роботи аспірантів. Самостійна робота, яку аспірант виконує при підготовці до аудиторного заняття, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті. Засвоєння тем, які виносяться лише на поза аудиторну самостійну роботу, контролюються на підсумковому занятті.

9. Методи навчання

При проведенні практичних занять використовуються такі методи навчання: діагностування (бесіда, спостереження, тестування, творчі та самостійні роботи); інформування (демонстрація, консультування, розповідь, групове навчання, підсумковий тестовий контроль); самостійна робота (дослідження наукових та інформаційних джерел); практична робота (виконання тренувальних вправ та завдань); розвиток творчої діяльності (здійснення мовних розвідок); операційний метод (ділові ігри, самокритика, розв'язання комунікативних ситуацій).

10. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на практичних заняттях відповідно до сформульованих завдань з кожної теми. Навчальна діяльність аспірантів (пошукувачів) контролюється на практичних заняттях під час поточного контролю відповідно до конкретних цілей та під час індивідуальної роботи викладача зі слухачем. При оцінюванні навчальної діяльності перевага надається стандартизованим методам контролю: тестуванню, структурованим письмовим роботам, структурованому за процедурою контролю практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

При засвоєнні кожної теми за поточну навчальну діяльність слухачу виставляються оцінки за 4-бальною традиційною шкалою.

Рекомендується застосовувати такі засоби діагностики рівня підготовки аспірантів: комп'ютерні тести, розв'язування ситуаційних задач.

Оцінювання самостійної роботи:

Оцінювання самостійної роботи слухачів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті, а також на підсумковому контролі (диф.залік).

Оцінка успішності з дисципліни є рейтинговою і виставляється за 200 бальною шкалою і має визначення за системою ECTS та традиційною шкалою, прийнятою в Україні.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковим контролем з дисципліни «Ораторська майстерність науковця» є залік.

12. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують аспіранти

Наприкінці вивчення дисципліни поточна успішність розраховується як середній поточний бал, тобто середнє арифметичне всіх отриманих аспірантом оцінок за традиційною шкалою, округлене до двох знаків після коми.

До підсумкового контролю (іспиту) аспірант (пошукувач) допускаються лише при відсутності академічної заборгованості і середньому балу за поточну навчальну діяльність не менше 3,00.

Оцінка за дисципліну є середнім арифметичним двох складови:

- 1) середній поточний бал як середнє арифметичне всіх поточних оцінок;
- 2) традиційна оцінка за іспит.

Отриманий середній бал за дисципліну конвертується в оцінку за 200-бальною шкалою шляхом помноження середнього арифметичного на 40.

Шкала оцінювання рівня опанування дисципліни

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	
185 - 200	Відмінно	5
151 - 184	Добре	4
120 – 150	Задовільно	3
<120	Незадовільно	2

13. Методичне забезпечення

1. Робоча навчальна програма з дисципліни «Ораторська майстерність науковця».

2. Методичні розробки для аспірантів (пошукувачів) для семінарських занять.

3. Питання та завдання для поточного контролю знань і вмінь аспірантів.

4. Підручники та навчальні посібники.

5. Наукові роботи професорсько-викладацького складу кафедри та інших дослідників.

6. Збірник тестових завдань; електронний банк тестових завдань.

14. Рекомендована література

14.1. Основна література

1. Вандишев В.М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять : Навч. посіб. / В.М. Вандишев — К. :Кондор, 2014. — 305 с.
2. Василенко В.А. Академична риторика : навч. посіб. / В.А. Василенко. — Харків: Харків. Нац. Ун-т внутр. Справ, 2018. — 275 с.
3. Гамова Г.І. Ораторське мистецтво: Навчальний посібник / Г.І. Гамова. — Харків: «Магістр», 2017. — 172 с.
4. Красномовство : навч. посібн. /Марія Фенко, Зоряна Мацюк. — Вежа-друк, 2015. — 252 с.
5. Основи красномовства: навчальний посібник / Л.М. Грицаєнко. — К: КНУТД, 2013. — 244 с.
6. 2. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін, Г. П. Клімова, Н. П. Осипова та ін. ; за ред. М. П. Требіна і Г. П. Клімової. — 2-ге вид. — Х. : Право, 2015. — 208 с.
7. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник / Середя Н. В., Квасник О. В. — Харків : НТУ «ХП», 2019. — 304 с.
8. Сагач Г.М. Ділова риторика: Мистецтво риторичної комунікації. — К.: Заря, 2017. — 216 с.
9. Середя Н. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник / Середя Н. В., Квасник О. В. — Харків : НТУ «ХП», 2019. — 304 с.
10. Чибісова Н.Г. Риторика : Навч. посіб. / Н.Г. Чибісова — К. : Центр навч. Літ., 2013. — 228 с.
11. Яковлєва О.В. Проблема символічного значення в сучасній україністиці. /Вісник Одеського національного університету. Серія: Філологія.-Одеса, 2019.- Т. 24.- Вип.1(19).- С.109-117.

14.2. Додаткова література

12. Афанасьєва Л.І. Основи красномовства: Навчально-методичний посібник. — Вид. 3-є, доп. і переробл. — Кіровоград, 2014. — 108 с.
13. Грицаєнко Л.М. Г 85 Основи красномовства: навчальний посібник / Л.М. Грицаєнко. — К: КНУТД, 2013. — 244 с.
14. Исаева А. Ю. Физиогномика как социокультурный феномен: Автореф. дис. канд. философ. наук. — Чебоксары, 2002.
15. Махній М. М. Вплив етнокультурних факторів на сприймання зовнішності людини // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. — Т. II. — Ч. 6. — К., 2000.
16. Махній М. М. Тілесні символи та ритуали як вияв етнічних стереотипів соціальної взаємодії // Актуальні проблеми психології. — Т. 1: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. — Ч. 1. — К., 2001.
17. Махній М. М., Русанов Ю. А. Етніка: Науково-пізнавальні нариси / За ред. М. А. Скока. — К., 2004.

18. Махній М., Русанов Ю. Тілесні ритуали як вияв поведінкових етностереотипів // Поведінкові типи в українському соціокультурному середовищі: історичний досвід та аналіз тенденцій: Зб. наук. праць за результатами міжнар. наук. конф. – К., 2007.
19. Найда А. М. Стійкі народні порівняння як об'єкт фразеології (семантичний і структурний аспекти): Автореф. дис. канд. філол. наук. – Дніпропетровськ, 2002.
20. Требін М. П. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін, Г. П. Клімова. – Харків : Право, 2013. – 208 с